

**TARBIYAVIY MASHG'ULOTLARDA O'QUVCHILARNING FAOLLIGINI
RAG'BAT ORQALI SHAKLLANTIRISHDA KLASTER USULIDAN FOYDALANISH**

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti
matematika kafedra o'qituvchisi
Matupayeva Shohsanam Zaripboyovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Maxsus pedagogika:
tiflopedagogika yo'nalishi*

3-bosqich talabasi Tojiakhmedova Shirina Tohirjon qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15254983>

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarbiyaviy mashg'ulotlarda o'quvchilarning faolligini rag'batlantirish orqali shakllantirishda klaster usulidan foydalanishning samaradorligi yoritilgan. Klaster usuli o'quvchilar fikrini faollashtirish, mustaqil fikrlashga undash, ijtimoiy-psixologik faollikni kuchaytirishda muhim vosita sifatida talqin etiladi. Shuningdek, tarbiyaviy mashg'ulotlar jarayonida rag'batlantirish vositalarini to'g'ri qo'llash orqali o'quvchilarda ijobiy motivatsiya hosil qilish, ularni faol ishtirok etishga undashning samarali yondashuvlari tahlil etilgan. Maqolada klaster usulini qo'llashning amaliy natijalari va tavsiyalari ham keltirilgan.

Kalit so'zlar: tarbiyaviy mashg'ulot, rag'batlantirish, o'quvchi faolligi, klaster usuli, motivatsiya, pedagogik metodlar.

Tarbiyaviy jarayon ta'lim-tarbiya tizimining ajralmas bo'lagi hisoblanadi. Ayniqsa, o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlashda samarali usul va vositalardan foydalanish muhim hisoblanadi. Shular jumlasidan biri — o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan rag'batlantirish usullari va klaster usulidir. Bu yondashuv bolalarning mustaqil fikrlashini, o'z fikrini bildirishga bo'lgan qiziqishini va ishtiyoqini kuchaytiradi.

Tarbiyaviy jarayon ta'lim-tarbiya tizimining ajralmas bo'lagi hisoblanadi. Ayniqsa, o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlashda samarali usul va vositalardan foydalanish muhimdir. Bugungi kunda pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan tarbiyaviy mashg'ulotlar o'quvchilar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Tarbiyaviy mashg'ulotlar o'quvchilarning ijtimoiylashuvi, shaxsiy mas'uliyat hissining shakllanishi, ijobiy qarashlar va hayotiy pozitsiyalarning qaror topishida muhim rol o'ynaydi. Ushbu jarayonni samarali tashkil qilishda zamonaviy yondashuvlar, xususan, rag'batlantirish usullari va interfaol metodlardan oqilona foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, o'quvchining darsdagi faolligini oshirish, uni jarayonga jalb etish, o'z fikrini bema'lol ifodalashi uchun rag'bat muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Klaster usuli esa ana shunday samarali metodlardan biridir. Ushbu usul nafaqat o'quvchilarning tafakkurini faollashtiradi, balki ularni guruhda ishlashga, fikrlashni tarmoqlashga va yangi g'oyalarni ilgari surishga ham undaydi. Shu boisdan, ushbu maqolada aynan tarbiyaviy mashg'ulotlarda o'quvchilarning faolligini rag'bat orqali oshirishda klaster usulining roli, ahamiyati va amaliy tatbiqi tahlil etiladi.

Rag'batlantirish — bu o'quvchi shaxsini rivojlantirishda, uning ichki motivatsiyasini kuchaytirishda muhim vositadir. Rag'bat orqali berilgan har qanday baho, maqtov, esdalik sovg'asi yoki ijtimoiy e'tirof bola ongida ijobiy ruhda iz qoldiradi va uning kelgusi faoliyatiga turtki bo'ladi.

Klaster usuli esa zamonaviy pedagogik texnologiyalar sirasiga kiradi. Bu usul orqali o'quvchilar muayyan mavzuga oid fikrlarini klaster (ya'ni guldasta yoki to'plam) shaklida bayon qiladilar. Ushbu usul:

-o'quvchilarda erkin fikrlashni shakllantiradi,
-o'z fikrini aniq va lo'nda ifoda etishga o'rgatadi,
-guruhlarda ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi,

-faollik va ijodkorlikni oshiradi.

Misol tariqasida, “Vatanga sadoqat” mavzusida o‘tkazilgan tarbiyaviy mashg‘ulotda o‘quvchilardan klaster tuzish so‘raladi. Ular asosiy tushuncha (Vatanga sadoqat) atrofida o‘z fikr va assotsiatsiyalarini bayon etadilar: “fidoyilik”, “ona zamin”, “xalq xizmatida bo‘lish”, “halollik”, “jasorat”, “ajdodlarga sadoqat” va boshqalar. Har bir fikr uchun ijobiy baho, qarsak, stiker yoki rag‘batlantiruvchi ifodalari yordamida rag‘bat beriladi.

Tarbiyaviy mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning faolligini oshirish nafaqat ularning shaxsiy rivoji, balki jamiyatga moslashuvchan, ongli fuqaroni tarbiyalashda ham muhim omildir. Bunday mashg‘ulotlarda rag‘batlantirish elementlarining joriy etilishi o‘quvchilarda darsga bo‘lgan qiziqishni kuchaytiradi, ishtirok motivini shakllantiradi va ijobiy raqobat muhitini yaratadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan qaralganda, rag‘batlantirish – bu shaxsda ijobiy motivatsiyani shakllantirish, o‘zini namoyon etish, o‘z fikrini erkin ifoda etish, o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlash vositasidir. Shunday ekan, rag‘bat faqatgina natijaga emas, balki harakatga, jarayonga nisbatan ham qo‘llanilishi lozim. Tarbiyaviy mashg‘ulotlarda o‘quvchilar tomonidan bildirilgan har qanday ijobiy fikr, tashabbus, hamkorlik rag‘batga loyiqdir.

Shu o‘rinda, zamonaviy o‘qituvchidan interfaol, shaxsga yo‘naltirilgan metodlardan oqilona foydalanish talab qilinadi. Klaster usuli ana shunday metodlardan biri bo‘lib, u o‘quvchilarning faol fikrlashini rag‘batlantirishda, darsning interaktivligini oshirishda va o‘zaro muloqotni kuchaytirishda samarali vositadir. Bu usul vizual vositalarga asoslanib, mavzuga oid tushunchalarni tarmoqlab, ularni ma‘lum tartibda umumlantirishga yordam beradi.

Klaster usuli, ayniqsa, o‘quvchilar orasida o‘z fikrini ifoda qilishda qiynaladigan, sust faoliyat ko‘rsatuvchi yoki o‘zini past baholovchi bolalarda ijobiy o‘zgarishlarni yuzaga keltiradi. Ular kichik guruhlarda ishlash orqali erkin muhokama qilishni, bir-birining fikriga hurmat bilan qarashni, o‘z navbatida, jamoadagi mavqeini anglashni o‘rganadi. Bu esa ularning tarbiyaviy rivojlanishida muhim qadamlardan biridir.

Klaster usulini rag‘batlantirish bilan uyg‘unlashtirish orqali tarbiyaviy mashg‘ulotlarda quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- Faol ishtirokchilar sonining ortishi,
- Suhbatlarda chuqur, asosli fikrlar paydo bo‘lishi,
- O‘quvchilarning o‘zaro munosabatlarining yaxshilanishi,
- Mustaqil fikrlash va mulohaza yuritish ko‘nikmasining shakllanishi,
- Dars jarayonida ijobiy psixologik muhitning yuzaga kelishi.

Shuningdek, klaster usuli yordamida tarbiyaviy mashg‘ulot mavzularini tanlashda ham o‘quvchilarning qiziqishlari inobatga olinadi. Masalan, “Kelajagim qanday bo‘ladi?”, “Do‘stlik nima?”, “Men vatanimga nima bera olaman?” kabi mavzular orqali bolalarning hayotiy qarashlari, orzu-umidlari ochiladi, ular o‘z fikrlarini tasvirli tarzda bayon etishga harakat qilishadi. Shu bilan birga, har bir qatnashchi bolaga rag‘bat berilishi, hatto eng kichik harakatning ham qadrlanishi ularni doimo faol bo‘lishga undaydi.

Klaster usulidan foydalangan holda o‘quvchilarning faolligini rag‘bat orqali oshirish nafaqat bilim jarayonini, balki tarbiyaviy jarayonni ham yuksak bosqichga olib chiqadi. Bu esa yosh avlodni ongli, faol, mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxs sifatida tarbiyalashda muhim omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirova N. va boshqalar. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: TDPU, 2020.
2. Xasanboeva G’. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Karimova M. Faol o‘qitish metodlari. – Toshkent, 2018.
4. To‘xtasinov A. Tarbiyaning ilmiy-nazariy asoslari. – Samarqand: 2021.
5. Internet manbalari: pedagog.uz, ziyonet.uz